

INSTITUȚIA POMPIERILOR ORĂDENI ÎN PERIOADA 1940—1945

de

GABRIEL MOISA

Ca urmare a complexelor evenimente din vara și toamna anului 1940, o parte a județului Bihor intra în componența statului maghiar. Administrația românească era înlocuită cu una străină, după doar două decenii în care firescul istoric își stabilise cursul. Realitățile instituționale românești de aici au fost fie desființate, fie adaptate noii administrații. Una dintre instituțiile care au fost preluate și au funcționat în noul context a fost aceea a pompierilor.

La fel cum statul român după 1918—1919, într-o primă fază a instaurării administrației românești, nu a acordat o atenție deosebită pompierilor, altele fiind prioritățile la momentul respectiv, nici cel maghiar horthyst la ocuparea Transilvaniei nu s-a preocupat în mod deosebit de acest serviciu. Abia în 1941, informațiile documentare atestă un oarecare interes pentru această instituție¹. Este vorba de un ordin al Inspectoratului central al pompierilor de la Budapesta, prin care se hotărăște luarea unor inițiative în vederea punerii pe baze noi a activității pompierilor din Oradea². Ordinul era adresat Primăriei orădene, în subordinea căreia se aflau, propunându-se ca aceasta să fie cea care să ia în primul rând măsurile necesare³. Se preconiza luarea unor măsuri care să vizeze activitatea viitoare a acestora din întregul județ Bihor aflat sub ocupație ungară. Măsurile urmau să fie aplicate atât la orașe cât și la sate unde se vor instrui de asemenea cetățeni capabili să prevină și să stingă eventualele incendii până la sosirea pompierilor de profesie. În acest scop, pentru o mai bună pregătire profesională a componentilor serviciului, se va recurge la organizarea periodică a unor cursuri de calificare și recalificare⁴. De asemenea, urmau să fie organizate circumscripții pompieristice la nivel teritorial, depinzând ierarhic de Oradea, care vor fi coordonate de inspectori teritoriali numiți de Comandamentul pompierilor orădeni. Urma ca în prealabil să aibă loc o pregătire teoretică și practică a acestor inspectori, astfel încât să-și poată desfășura activitatea în condiții cât mai bune, să fie capabili a

¹ Arhivele Statului Oradea, *Fond nr. 8, Primăria Orașului Oradea*, inv. 97, dos. 1, an 1947, f. 1—97.

² *Ibidem*, f. 1.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

coordona circumscripția de care răspundeau și de a organiza cursuri de calificare și perfecționare cu subordonații săi⁵.

Se preconiza organizarea unui sistem mult mai complex din punct de vedere administrativ. Trebuiau să existe astfel trei categorii de pompieri⁶. În prima categorie intrau pompierii voluntari, aceștia netrebuind a face parte din nici o structură organizată, ci aveau misiunea de a preveni și ajuta la stingerea incendiilor. Din a doua categorie urmau a face parte așa-numiții pompieri de stat, cei integrați structurilor militare, adică armatei maghiare. Urma apoi o a treia categorie, numită a pompierilor profesioniști. Ei trebuiau să fie organizați în formații civile subordonate direct primarului orașului Oradea, cei din reședința județului, și primăriilor locale cei din județ. Acestea din urmă urmau a primi în orice împrejurare concursul primei categorii, aceea a pompierilor voluntari⁷.

În ceea ce privește organizarea lor, în continuare se încerca de către inspectoratul general din Budapesta, doctor Vitéz Kiss Lajos, să se dea modelul de organizare nu atât la nivelul orașului, cât la nivelul întregului Bihor. Trebuiau astfel stabilite cu precizie numărul circumscripțiilor județului precum și al centrului acestora⁸ iar în centrele circumscripțiilor pompierii să fie „... dotați cu motopompe de 800 de litri per minut...“⁹ care erau printre cele mai performante. Dealtfel în general aceste centre trebuiau să fie dotate cu instrumente moderne „... S.T.A.S. ...“¹⁰ iar în timp, acestea să devină îndestulătoare pentru toată circumscripția. Pentru o mai bună transmitere a cunoștințelor de specialitate va fi editată la Oradea o publicație, în care vor apare ultimele noutăți, numită „Revista pompierilor“¹¹. Aici vor fi publicate articolele de specialitate și tot aici vor fi tipărite ordinele și dispozițiunile centrale¹¹.

În același ordin din 1941 mai sus amintit, se cerea ca „... municipalitatea să organizeze cursuri de pregătire de pompieri în fiecare oraș (n.n. al județului) și apoi la nivel de județ...“¹². Ceea ce lipsea însă pompierilor orădeni era o clădire adecvată desfășurării în condiții optime a activității lor. În acest sens, se cerea primarului orașului ca aceștia să fie dotați cu clădiri dar și cu unelte și obiecte specifice¹³. Se exprima de asemenea necesitatea unei colaborări cât mai bune între cele trei categorii de pompieri pentru o eficiență maximă¹⁴.

În același an, 1941, un ordin asemănător primește și Comandantul pompierilor orașului. Prin el se încerca impulsivarea activității de reorganizare a acestora în Oradea¹⁵. În aceste condiții Comandantul pompierilor se adresează primarului Oradiei, dr. Sóos István, pentru a fi

⁵ *Ibidem*, f. 2.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, f. 3.

⁸ *Ibidem*, f. 5.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 4.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 6.

sprijiniți în tentativele lor¹⁶. Părând că Budapesta va sprijini masiv acest program, primarul orașului și pompierii orădeni vor încerca să profite de acțiunile hotărâte ale Budapestei în această direcție. Astfel, în ianuarie 1941, într-o telegramă se cere aceluiași Inspector general, Vitéz Kiss Lajos, să trimită un specialist, un inginer pompier în speță, la o dată cât mai apropiată pentru verificarea instalațiilor de pe raza municipiului Oradea¹⁷. Răspunsul nu va întârzia să apară și astfel că la 1 februarie 1941 se primește de către primar răspunsul la adresa sa din luna precedentă, prin care aflăm că pe 19 februarie același an va sosi un inginer pentru a inspecta clădirile, dar numai pe cele ale garnizoanei pompierilor de stat¹⁸, iar pentru pompierii profesioniști, care vor urma a crește numeric să constate cele ce sunt de făcut și să fixeze un buget aproximativ pentru o construcție adecvată necesităților acestora¹⁹.

Această problemă însă rămâne în suspensie până în toamna aceluiași an 1941, mai precis în luna septembrie²⁰. Acum printr-o nouă adresă, Inspectoratul general al pompierilor, Vitéz Kiss Lajos, cere primarului orașului să construiască într-un timp cât mai scurt un nou sediu și adăpost pentru pompieri²¹. Denumirea care o va lua noul ansamblu de clădiri va fi aceea de „Căminul pompierilor“ unde urmau a fi și birourile, sălile de curs și adăpost pentru apărarea antiaeriană. În aceste săli de curs trebuia să se facă pregătirea teoretică a cursanților. În vederea realizării acestui plan erau puse la dispoziția primăriei orădene, probabil ca urmare a evaluărilor inginerului sosit aici în februarie 1941, suma de 30 000 pengő²². Resursele erau însă cu totul insuficiente, iar în condițiile în care războiul mondial era în plină desfășurare fondurile erau direcționate în cu totul altă direcție. Pentru demararea numai a activității de construcție mai erau necesari încă minimum 30 000 pengő conform studiului făcut de Primăria orașului²³. De asemenea Primăria orașului mai trebuia să stabilească terenul unde avea să se construiască noul amplasament²⁴. În aceeași lună, septembrie 1941, se trimite de la Vitéz Kiss Lajos o nouă adresă primarului Oradiei prin care îi cere să urgenteze declanșarea acțiunilor menite a conduce la demararea construcțiilor. În acest sens el trebuia să prezinte consilierilor Primăriei cele două adrese de la Budapesta pentru a se hotărî asupra a ceea ce este de făcut²⁵.

În ceea ce privește construcția noii clădiri se încearcă a se da o rezolvare de către chiar Comandantul pompierilor din Ungaria. În toamna lui 1941 se trimite astfel de la Budapesta o notă cu schițe pentru cazarma acestui serviciu. Schițele erau oferite ca și exemplu orădenilor²⁶,

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem*, f. 9.

¹⁸ *Ibidem*, f. 10.

¹⁹ *Ibidem*, f. 8.

²⁰ Arhivele Statului Oradea, *Fond cit.*, dos. 5, an 1941, f. 1—32.

²¹ *Ibidem*, f. 1.

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem*, f. 2.

²⁶ *Ibidem*, f. 4—5.

acestea fiind ale cazarmilor din Cluj. Se explică aici și modul în care au reușit să rezolve problema clădirii prin refacerea celei vechi plus unele noi amplasamente adăugate celor renovate dând astfel, o cu totul altă construcție²⁷. În sensul celor arătate mai sus se propunea și pentru Oradea o rezolvare asemănătoare cu aceea de la Cluj, refolosindu-se în acest scop părți din vechea clădire²⁸.

Dacă de la Budapesta insistențele erau continue și Primăria Oradiei se arată hotărâtă să rezolve această problemă. În septembrie 1941, dr. Sóos István, primarul orașului, prezintă în ședința de consiliu adresele venite de la centru pentru a se hotări demararea lucrărilor de construcție ale unui corp de clădiri. Se ia o hotărâre în acest sens în aceeași lună prin care pe locul celei vechi se va construi o nouă cazarmă²⁹. Dar Primăria nu se rezumă doar la atât ci face un amplu proiect de construcție ce cuprinde planuri și o evaluare aproximativă a costului întregii acțiuni. În urma calculelor a rezultat că numai construcția clădirii ar costa 797 985 pengő dacă ar fi terminată într-un an³⁰. În ceea ce privește clădirea propriu-zisă aceasta trebuia să conțină mai multe corpuri³¹. Un prim corp trebuia să fie cel administrativ în care se vor afla birourile și serviciul gospodăresc al acestora. Alt corp urma să fie cel al secției de salvare, care trebuia să fie dotată cu cel puțin 4 mașini de salvare³². În fine cel de-al treilea corp era cel destinat pompierilor propriu-ziși. Acesta trebuia să aibă și un etaj unde urma să fie o cameră mare cu paturi pentru circa 60 de oameni, unde se vor odihni membrii serviciului când nu erau solicitați nicăieri. Această cameră urma a-i adăposti pe pompierii de carieră, tot aici la acest nivel urmând a ființa o altă cameră cu paturi pentru 10 persoane destinată pompierilor voluntari. În același compartiment al clădirii urmau a fi amenajate sălile de curs fiecare sală trebuind să fie atât de încăpătoare încât să intre 50 de persoane în același timp la curs. La parter pe lângă corpul administrativ mai trebuiau să fie hangarele, garajele și depozitele pentru parcul tehnic al serviciului de pompieri. Primarul orașului își exprima speranța că în anul următor, 1942, se va reuși dacă nu definitivarea lucrărilor măcar ajungerea lor la un stadiu cât mai aproape de forma definitivă, asta bineînțeles dacă și sprijinul financiar promis din partea Inspectoratului general va fi pe măsură³³. Venind să răspundă sugestiei sosite de la Budapesta, Primăria municipiului Oradea, prin hotărârea ei numărul 2202/1941, legată de apărarea antiaeriană insistă, asupra necesității construirii unui adăpost antiaerian, date fiind condițiile războiului, unde să fie și sediul apărării antiaeriene din Oradea. Dar până la construirea noii clădiri a pompierilor se stabilea ca acest sediu să fie provizoriu la subsolul Primăriei³⁴.

²⁷ *Ibidem*, f. 4.

²⁸ *Ibidem*, f. 5.

²⁹ *Ibidem*, f. 8.

³⁰ *Ibidem*, f. 9.

³¹ *Ibidem*, f. 9—10.

³² *Ibidem*, f. 9—11.

³³ *Ibidem*, f. 11.

³⁴ *Ibidem*, f. 7.

Ulterior anului 1941 informațiile referitoare la pompieri sunt destul de lacunare. Ceea ce există pentru anul 1942, sunt niște planuri și schițe, fără nici un comentariu³⁵, ale viitoarei cazărmi de pompieri. Dacă în anul precedent planurile și schițele erau la un nivel generalizant, acum în 1942 avem desene exacte, planuri și schițe foarte detaliate cu măsurători precise în ceea ce privește construirea noului amplasament al serviciului de stingere a incendiilor, combinată cu stația de salvare. Toate acestea sunt de fapt o dezvoltare detaliată a planurilor și schițelor din 1941³⁶. Și pentru cel de-al treilea an al deceniului cinci avem, ca și pentru cei precedenți, o serie de adrese, note și hotărâri cu privire la aceste proiecte care încearcă să urgenteze declanșarea lucrărilor³⁷. Toate acestea dovedesc că încă nu se demarase nimic în această direcție. Totul rămânea la nivelul declarațiilor, desenelor, planurilor și schițelor. Desigur că un rol important aici îl avea lipsa resurselor financiare, Ungaria horthystă fiind angajată cu toate eforturile alături de Germania pe frontul de răsărit, unde situația începe să se schimbe după Stalingrad și Kursk în favoarea aliaților opuși Germaniei. Dacă până acum nu s-a realizat nimic în direcția demarării construcției noului amplasament este cu atât mai greu de crezut că în anii 1943 și 1944 se va fi realizat ceva, în condițiile în care sursele documentare nu mai spun mare lucru, cu atât mai mult cu cât bătând în retragere alături de Germania, după 25 octombrie 1944 Ungaria va pierde întreaga Transilvanie de nord câștigată prin forța dictatului.

Cu toate acestea pentru 1944 se mai primesc instrucțiuni pentru organizarea de cursuri ținute pentru formarea pompierilor³⁸. Despre construirea unei noi cazărmi pentru aceștia nu se mai pomenește nimic, desigur că această idee fusese abandonată între timp. Aceste cursuri ar fi fost extrem de necesare în condițiile în care linia frontului se apropia tot mai mult de Oradea, crescând corespunzător pericolul unor bombardamente și drept urmare și a numărului incendiilor.

THE FIREMEN'S INSTITUTION FROM ORADEA IN 1940—1945

— Abstract —

This article represents a new contribution to the knowledge of an institution practically unknown because of attention given to it. There are presented here some new information about the evolution of the institution in the period of the Second World War when the town was occupied by the hungarian administration.

Now, we have a period of attempts to build an appropriate building for the Oradea's fireman.

In 1941—1942 the period when the hungarian occupation has just begun it seemed like this attempts will end successfully. It was already made the plan of

³⁵ Arhivele Statului Oradea, *Fond cit.*, dos. 4, an 1942, f. 1—170.

³⁶ *Ibidem*, f. 60—170.

³⁷ *Ibidem*, f. 1—60.

³⁸ Arhivele Statului Oradea, *Fond cit.*, dos. 15, an 1944, f. 1—189.

the building were fixed the minimum amount of money needed to begin the work.

In that period, especially between 1941—1942, there were also organized a lot of courses of training for the civil fireman, in order to improve their specific activity.

But, the years of the war and then the modifications of the battle-field have had undesirable effects. Many of the plans, including the buildings, proposed to be realized ended with no results.